

Адыгэ Республикэм и Лышхъэ и Указ

Адыгэ Республикэм икъэралыгъо тынхэр
афэгъэшъошэгъэнхэм ехылагъ

Адыгэ Республикэм ыпашхъэкIэ гъэхъэгъэ инхэр зэрIэхэм
ыкIи илэсыбэрэ Iоф зэрашIагъэм апае медалэу «Адыге-
им и Щытхъузе» зыфиорэр афэгъэшъошэгъэнэу:

Бгъошэ Рэджэб Хъаджумар ыкIом — IофшIэным иве-
теран,

Кодинцев Станислав Иван ыкIом — Джэджэ рай-
онымIэ мэкъумэщ артелэу «Радуга» зыфиорэм игъэцкIэкIо
пащ.

Промышленностым ихъэныгъэкIэ гъэхъагъэу ышIыгъэхэм
апае щытхъуцIэу «Адыгэ Республикэм промышлен-
ностымIэ изаслуженнэ IофышI» зыфиорэр **Пэнэшъу
КъэпIан Мухъдинэ ыкIом** — пшъэдэкIыжъэу ыхырэмIэ
гъунэпкэ гъэнэфагъэ зилэ обществэу «МыекIопэ пивэшI
заводыр» зыфиорэм игенеральнэ пащэ фэгъэшъошэгъэнэу.

Адыгэ Республикэм иэкономикэ ихъэныгъэу илахъ зэрэхи-
шIыхъэрэм пае щытхъуцIэу «Адыгэ Республикэм изаслу-
женнэ экономист» зыфиорэр **Шхъэлэхъо ФатIимэт Иб-
рахымэ ыпхъум** — Адыгэ Республикэм экономикэ хъэ-
ныгъэмIэ ыкIи сатымIэ и Министерствэ финансхэмрэ кор-
поратив гъэорышIэнырэмIэ иотдел ипащэ фэгъэшъошэгъэнэу.

Мэкъу-мэщым ихъэныгъэкIэ гъэхъагъэу ашIыгъэхэм апае
щытхъуцIэу «Адыгэ Республикэм мэкъу-мэщымIэ изас-
луженнэ IофышI» зыфиорэр афэгъэшъошэгъэнэу:

Киреев Анатолий Иван ыкIом — унэе предпринима-
тельм,

НатIэкIо Махъмуд Исмахыл ыкIом — муниципаль-
нэ гъэпсыкIэ зилэ «Теуцожэ районым» мэкъу-мэщымIэ
игъэорышIапIэ къэкIыхэрэмIэ специалист шхъаеI,

Чыназыр Эдуард Рэмзанэ ыкIом — унэе предприни-
мательм.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу
ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан

къ. МыекIуапэ,
шэкIогъум и 12, 2012-рэ илэс
N 210

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Илэсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фыриIэу Iоф зэришIэрэм,
IэпIэсэныгъэшхо зэрэхэлъым, егъэджен, пIуныгъэ IофымIэ
гъэхъагъэхэр зэришIыгъэхэм афэшI Адыгэ Республикэм и
Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ фагъэшъо-
шагъ **Зозуля Иринэ Василий ыпхъум**, ублэпIэ професси-
ональнэ гъэсэныгъэ языгъэгъотырэ къэралыгъо бюджет уч-
реждениеу «Профессиональнэ лицееу N 2-м» идиректор егъ-
эджен-методикэ IофшIэнымIэ игуадзэ.

Илэсыбэ хъугъэу шIуагъэ къытэу гъэсэныгъэм зэрэф-
лажъэрэм, егъэджен-пIуныгъэ Iофэу гурыт еджапIэм щызэ-
рахъэрэм ышхъэкIэ илахышхо зэрэхишIыхъэрэм, къыткIэ-
хъухъэрэ ныбжьыкIэхэм яегъэдженкIэ ыкIи япIункIэ гъэхъа-
гъэхэр зэришIыгъэхэм афэшI Адыгэ Республикэм и Къэ-
ралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ фагъэшъошагъ
Ситимэ Джансинур Аюбэ ыпхъум, Шэуджен районымIэ
къуаджэу Джыракъые и МБОУ-у «Гурыт еджапIэу N 3-м»
идиректор.

Фестивалэу «Тызэрэ-
зэфэшхъафыр тибай-
ныгъ. Тизэкъотныгъэ
кIуачIэ къытхелхъэ»
зыфиорэр Адыгэ
кIэлэгъэджэ колледжэу Андырхъое Хъусенэ ыцIэ
зыхырэм я 6-у щызэхашагъ. Мэфищым къыкIоцI ар
кIуагъэ.

Колледжым ипащэу Ацумыжэ Казбек фе-
стивалыр къызэIуихызэ, зыкIыныгъэр гъэпы-
тэгъэным мыщ фэдэ зэхыхъэхэр зэрэфIоры-
шIэхэрэр къыIуагъ. Мамырнигъэу тикъэра-
лыгъо илър къэухъумэгъэным, лъэпкэ зэ-
фыщытыкIэхэр гъэпытэгъэнхэм еджакIохэр
зэрэпылхэм осэ ин ритыгъ.

КIэлэгъэджэ колледжым лъэпкэ зэфэшъ-
хъафхэм къахэкIыгъэхэу шеджэхэрэм якултурэ,
яшэн-хабзэхэр, яшхыныгъохэр фестивалым къы-
щагъэлъэгъуагъэх. Студентхэм ордэхэр къаIуа-
гъэх, къашъохэр къашIыгъэх. Хэлажэхэрэм
зэкIэми шIухъафтынхэр аратыгъэх.

ШХОНЧЫБЭШIЭ Рузан.

Сурэтыр зэхыхъэм къыщытырахыгъ.

ЗыкIыныгъэм фэкIох

Адыгеим и «Дышъэ бжыхъ»

Мэкъумэщ хъызмэтым щагъэфедэрэ шыкIакIэхэр къызсагъэлъэгъорэ Дунэе фо-
рум инэу «Дышъэ бжыхъ» зыфиорэр бэмышIэу Москва щыкIуагъ.

Адыгэ Республикэм ихъызмэтшIапIэхэм къыдагъэкIыхэрэр ащ къыщагъэлъэгъуагъ.

Республикэм илIыкIо куп
ипэшагъ Адыгеим мэкъу-мэ-
щымIэ иминистрэу Юрий Пет-
ровыр.

— «Дышъэ бжыхъ» шъо-
лърхэм ялIыкIохэм язэIукIэгъу
чIыпI, бизнесым хъэныгъэ
егъэшIыгъэнымIэ ар амалышIоу
щыт. Ящэнэрэ илгъэсу Адыгеир
ащ хэлажэ ыкIи чIыпIэ дэгъу-
хэр къыфагъэшъуашэ. Мы Iоф-
тхъабзэм тиреспубликэ чанэу зэ-
рэхэлажъэрэм федеральнэ мини-
стрэм осэшIу къыззэрэфIышIы-
гъэм фэгъэхыгъэ письмэр бэ-
мышIэу АР-м и Лышхъэ къы-
Iуагъ. Къэлогъэн фае УФ-м и
Премьер-министру Дмитрий
Медведевыр къэгъэлъэгъоным

зэрэхэлъагъэр. Ащ къеушы-
хъаты мы Iофтхъабзэм мэхъа-
нэшхо зэриIэр, ар Дунэе форум
инэу зэрэщытыр, — къыIуагъ
Юрий Петровым.

Къэгъэлъэгъоным зэкIэмIи
тиреспубликэ ихъызмэтшIапIэ 19
фэдиз хэлэжагъ. Ахэм дышъэ
медалэу 6, тыжыныу 5 ыкIи зы
джэрэ медаль къафагъэшъо-
шагъэх.

ЗидэгъугъэкIэ къыхагъэщы-
гъэхэм зэу ащыщ адыгэ шаир.
Ащ икъэгъэкIын илэс 70-рэ
фэдиз хъугъэу пылтых, ащкIэ
IофшIэнэу зэшIуахыгъэр хъау-
лые хъугъэп.

Джащ фэдэу, хабзэ зэрэхъу-
гъэу, къэгъэлъэгъоным чанэу

хэлажэ ыкIи медальхэр къы-
дахых пшъэдэкIыжъэу ахы-
рэмIэ гъунэпкэ гъэнэфагъэ
зилэ обществэхэу «МамрыкIор»,
«МыекIопэ пивэшI заводыр»,
«Овокон-Юг», зэфэшIыгъэ Iахъ-
зэхэлэ обществэу щэ комбина-
тэу «Шэуджэныр», нэмыкIхэри.

Адыгеим мэкъу-мэщымIэ
иминистрэу Юрий Петровыр
аныхъ дэгъоу къыхагъэщыгъэхэм
ялIыкIохэм афэгъушIозэ, медаль-
хэмрэ дипломхэмрэ аритыжы-
гъэх. «УФ-м мэкъу-мэщымIэ
иIофышIэ гъэшIуагъ» зыфиорэ
щытхъуцIэр къыфагъэшъошагъ
мы лъэныкъом илэс пчъагъэ
хъугъэу щылэжъэрэ Къэгъэзэжэ
Мурат.

КИАРЭ Фатим.

Дзэм кюштхэм я Маф

Адыгэ Республикэм идзэ комиссариат кюшакло фэхуи, АР-м лъэпкэ юфхэмкля, Іэкляб кьэралхэм ащыпсэурэ тильэпкьэгъухэм адырлэ зэпхыныгъэхэмкля ыкля кьэбар жьугъэм иамалхэмкля и Комитет республикэм иобщественнэ организациехэр илэпы-лэгъоу шэкогъум и 13-м дзэм кюштхэм я Мафэ хэгъунафыклягъ. Юфтхьабзэр Мыекьуапэ ия 33-рэ хэушхьафыклягъэ мотострелковэ бригадэ шызэхашагъ.

Зэхахьэм хэлэжыагъэх Адыгэ Республикэм и Лышхьэ ыкля министрэхэм я Кабинет я Администрации ипашэу Владислав Федоровы, Адыгэ Республикэм и Кьэралыгъо Совет — Хасэм и депутатэу Мырзэ Джанбэч, Мыекьопэ кьэлэ администрацием ипашэ игуадзэу Сергей Стельмах, кьулыкьу зэфшхьафхэм ялыкьохэр, дзэ кьулыкьу ащэнэу шытхэр, республикэм

ит районхэм яеджаплэхэм яапшэрэ классхэм якляеджаклохэр, нэмыкьхэри.

Дзэм кюштхэм я Мафэу хэгъунафыклягъэмкля Адыгэ Республикэм и Лышхьэу Тхьаклушынэ Аслан ыплэкля ныбжьыкляхэм кьафэгущагъ Владислав Федоровы.

Тиклялэхэм Урысыем и Улэшыгъэ Кляуаплэхэм шытху хэлэу кьулыкьу ашахьынэу, зышышхэ Адыгэ Республи-

кэм ыплэ дахэкля рарагъэлонэу Ф. Федоровым закыфигъэзагъ. Псауху, узынчэху кьагъэзжынуу гъогу техэгъэ ныбжьыкля 27-мэ ар афэлэ-Юагъ.

Чьэпыогъум и 1-м кьышегъэжыагъэу бжыхьэ дзэ дэщыгъор республикэм шырагъэжыагъ. Зыныбжьыкля кьулыкьур зыхьынэу зытефэрэ нэбгырэ 750-м еху дзэм кюнэу агъэнэфагъ. Лъэсыдзэхэр, ошъогу-дзэ десант, Урысыем ошлэ-дэмышлэ Юфхэмкля и Министерствэ иподразделениехэр ыкля хэгъэу кюшлэ Юфхэмкля и Министерствэ идзэхэр арых анахуу тиныбжьыкляхэм кьулыкьур зышахьыштыр.

Дзэ кьулыкьу имэхьанэ нахь зыкылытынэм пае мыщ фэдэ Юфтхьабзэм мэхьанэшхо

и. Клялэ ныбжьыкля пэпчэ ихэгъэу шлу ыльэгъуныр, кьыгъэгъунапыр зэрипшэрылэ шхьафэр яцлыкьугъом кьышегъэжыагъэу кьагурылон фае. Дзэм кьулыкьу щыпхьыным

кьыныгъоу пылхэм кьамыгъэштэнхэм фэшл ащ шагъэфедэрэ техникэм, Іашэхэм Юфтхьабзэм кьеклолэгъэ ныбжьыкляхэр нэлуасэ афашыгъэх.

Мы мафэм Іэшхэ бэнэным, ушум, каратэм апылэ купхэм, я 33-рэ хэушхьафыклягъэ мотострелковэ бригадэм, дзэпатриотическэ купхэм ахэтхэм ялэпэІэсэныгъэ кьагъэ-льэгъуагъ. Дзэклолэхэм яшхьаплэ рагъэблэгъагъэх ыкля «дзэ пастэр» зыфэдэр арагъэуплэкьугъ. Нэужым зэукьэм кьеклолагъэхэр Іэнэ хьураем рагъэблэгъагъэх, кьулыкьу ыльэныкьокля ныбжьыкляхэр зыгъугъмэкьыр упчэхэр республикэм игъэцклякля ыкля хэбзэгъэуцу кьулыкьухэм, министрствэхэм ыкля ведомствэхэм, дзэ комиссариатхэм япашэхэм афагъэзагъэх, игъэ-кютыгъэ джэуапхэри кьаратыжыгъэх.

ПАТЫКЪО Анет.

Анахь Іушхэр кьыхахыштых

Я 10-рэ классхэр зыхэлэжыштхэ гуманитар олимпиадэу «Умницы и Умники» зыфиорэрятлонэрэу тиреспубликэ шызэхашагъ. Апэрэр 2009 — 2010-рэ илээсхэм Адыгеим шыклягъ. Олимпиадэр Урысыем Іэкляб Юфхэмкля и Министерствэ Іэкляб зэфыштыкляхэмкля икьэралыгъо институт иллыкьохэм зэхашэ. Ар уцугъуитлоу кюшт. А І-м (кьызышхьахыштхэм) эссе атхышт. Ар тыгъэгъазэм и 15-м нэс зэшлуахын фае. Я ІІ-рэ уцугъор 2013-рэ илээсхэм игъатхэ Адыгеим шыклягъ.

Клялэеджакло Іушхэр кьызышхьахышт а І-рэ уцугъом клялэеджаклохэм темитлоу кьаратырэм шышэу зымкля сыхьатым кьыклошл эссе атхын фае. Юфшлагъэхэр Іэкляб зэфыштыкляхэмкля институтым иллыкьохэр зыхэтхыштхэ жюриым ыуплэкьыштхы. Мыщ хэлэжыагъэх зыльэкьыштхэр я 10-рэ классым шеджэхэрэр арых нылэп. Дэгъу дэдэу емыджэрэ ныбжьыкляхэри зэнэкьокьум хэлэжыагъэх фитхы. Жюриым анахуу мэхьанэ зэритырэр клялэеджакло ежыжырэу гупшысэу шытмэ ары. Блэкьыгъэ илээсхэм кьызэрагъэлыгъагъэмкля, Юфшлагъэхэм япроцент 20-р мыхьунэу алытагъ зытхыгъэхэр ежыжырэу гупшысэхэм зэрэтемыгъэпсыхьагъэхэм кьыхэкляу.

Я ІІ-рэ уцугъор апэрэ телеканалым кьыгъэлыгъорэ олимпиадэу «Умницы и Умники» зы-

фиорэр ары. Анахь эссе дэгъу зытхыгъэхэр ащ рагъэблэгъэштхы. Клялэеджаклохэм литературэмрэ тарихьымрэкля яшлэныгъэхэр ащ кьышагъэлыгъэштхы.

Тэ тиреспубликэкля клялэеджаклохэр апэрэп мы олимпиадэм зэрэхэлэжыштхэр. 2009 — 2010-рэ илээс еджэгъум чыплэ олимпиадэм (эссе зышхытхэр ары) клялэеджакло 45-рэ хэлэжыагъ. Мыекьопэ гимназиу N 22-м шеджэрэ Апыш Мурат-рэ Красногвардейскэ районьыкля гурит еджаплэу N 11-м иклялэеджаклоу Екатерина Зайцевам-рэ апэрэ уцугъомкля, нэмыкля зэнэкьокьухэми шлэныгъэ дэгъухэр кьацагъэлыгъагъэх ыкля кляуу Урысые телевизионнэ гуманитар олимпиадэм хэлэжыагъэх.

Джы Катя Зайцевар Іэкляб зэфыштыкляхэмкля кьэралыгъо институтым, Апыш Мурат Москва кьэралыгъо университетым ащеджэх. Ащ ыплэки Красногвардейскэ гимназиу N 1-м шеджэрэ Борис Малаховыр ыкля Мыекьопэ гурит еджаплэу N 11-мкля Савелий Мартыненкер Олимпиадэм хэлэжыагъэх, Іэкляб зэфыштыкляхэмкля институтым члэхьагъэх.

Арышхь, мыгыи Адыгеим иклялэеджаклохэм яшлэныгъэхэр кьагъэлыгъонху, фэгъэкютэныгъэ ялэу Урысыем ианахь апшэрэ еджэплэ дэгъухэм ачлэхьанху амал ялэшт.

СИХЪУ Гошнагъу.

Шьоушыгъу узым пэуцужыгъэным и Дунэе мафэ фэгъэхыгъ

Япчъагъэ кьышыклярэрэп

1991-рэ илээсым кьышегъэжыагъ мыщ фэдэ мафэ тищылэныгъэ кьызыхьагъэр. Мыр мэфэкляп, ау а мафэр псауныгъэр кьэухуумэгъэнымкля Дунэе организацием (ВОЗ-м) ыгъэнэфэнэу кьызыхьагъэр шьоушыгъу уз зилэхэм ягумэклягъохэм обшествэм, кьэралыгъом аналэ нахь атырагъэтынэм фэшл. Ар шэкогъум и 14-м, Канадэ щыпсэуштыгъэ физиологъу Фредерик Бантинг, инсулиным игормон кьыхэзыхыгъэ шлэныгъэлыгъэхэм ахэтыгъэр кьызыхьагъэ мафэм тырагъафэ.

Шьоушыгъу узыр зилэхэм япчъагъэ тыдэкли шыхэхьо. Етлани сымаджэ хьугъэр зыфэдиным игугъу кьэпшлы хьумэ кьыхэгъэхьожыгъэн фае а узыр илэми ымышлэу, заримыгъэуплэкьугъэу шы-Іэр зэрэмымакляр. Адыгэ Республикэм диабетологи-емкля Гупчэу шылажэрэм ипашэу Яхьулэ Маринэ кьызэрэтилуагъэмкля, шьоушыгъу уз илэу мы лэхьаным тиреспубликэ щатхыгъэр нэбгырэ мин 11 фэдиз мэху. Ау ащи кьыклягъэтхы а пчъагъэр бэклэ нахьыбэн зэрильэкьыштхы.

Тигушылэгъу кьызэрэхигъэшыгъэмкля, шьоушыгъу узым упэуцужыгъэнымкля анахь мэхьанэ зилэр пэшлорыгъэш Юфтхьабзэхэр ары. Нэбгырэ пэпчэ зышхыгъэгъушхэ хушгъэп ышхырэм, шылэклэ-псэу-кляу илэм (баир е тхьамы-

кляр арэп, «образ жизни» зыфалорэр ары) бэу зэралыгыгъэр, зыбгъэуплэкьугъэ пшын зэрэфаер.

Шьоушыгъу узыр бэмэ мыхьылэу зэралыгытэрэр ху-кьоныгъэу зэрэшытыр кьеушыхьаты 2002-рэ илээсым кьышегъэжыагъэу мы узым пэуцужыгъэным епхыгъэ Юфтхьабзэхэр кьызышхьагъэлыгъэгъэ, мылькьубэ зыпэлуагъэхэрэ Федеральнэ ху-шхьафыклягъэ программэу

«Шьоушыгъу уз» зыфиорэр УФ-м и Правительствэ зэриушэсыгъэр ыкля непэ кьызынэсыгъэм ар зэрэлажыагъэр.

Мы Юфыгъом изэгъэшлэн пылхэм ушэтын зэфшхьафьбэу ашлэхэрэм язэфэхьысыжыу кьыхагъэщырэр социальнэ кьыныгъохэр зэрэбэр, санитарнэ-гигиеническэ культу-рэр кьызэрелыхыгъэр, гьомылэпхьэ кьабзэу тшхырэр бэклэ нахь макля зэрэхьугъэр арых. Мыхэр зэклэ шьоу-шыгъу узым икьэкляуаплэх.

Статистикэм кьыгъэлыагъорэр

Илээс 20-кля узэклэІэбэ-жымы, дунаим щыпсэухэрэм ащышэу шьоушыгъу узыр кьызузыгъэхэм япчъагъэ нэбгырэ миллион 30-м шло-мыкляштыгъэмэ, джы миллион 336-м нэсыгъ.

Экспертхэм кьызэралорэм-кля, 2030-рэ илээсым нэс а узыр зилэхэм япчъагъэ миллион 500-м кьехуон ыльэкьышт.

Урысыем шьоушыгъу узыр илэу шагъэунафыгъэр нэбгырэ миллион 3,3-рэ фэдиз мэху, ау гъэнэфагъэ а пчъагъэр бэклэ ащ нахьыбэ зэрэхуштыр диспансеризациер нахь куоу цыфхэм арагъэклоу, Іэзэплэ учреждениехэм кьауа-лэрэ пэпчэ ищыклягъэ уплэкь-кляунахэр фашы зыхьукля.

Псауныгъэм нахь баиныгъэ шылэпышхь, ащ шыушымыкля-нэу тышхуфэлыа.

ЖАКІЭМЫКЪО Аминэ.

Къиныгъохэм апэшIуекIогъэным ипрограмм

Гухэлъ гъэнзфагъэ зилэ республикэ программэу «Адыгэ Республикэм ИофшэнымкIэ ибэдзэршынIэ илъ къиныгъохэр нахь макIэ шыгъэнхэр» зыфилоу 2012-рэ илъэсым тельытагъэм хэгъэхъожэ Иофыгъохэу ыгъэнафэхэрэм ягъэцкIэжьи Адыгэ Республикэм цыфхэм ИофшэныгъэтыгъэнымкIэ икъэралыгъо къулыкъу и ГъэlorышланIэ лъегъэкIуатэ.

**Программэм кыкѣлѣы-
кѣрѣ Юфыгѣо шѣхѣлѣхѣр
егѣзнафѣх:**

1) сэкъатныгъэ зилэхуэ, сэкъатныгъэ зилэ клэлэцлыкыхэр зылыхуэрэ клэлэцлыкылубэ зилэ ны-тыхуэ нэбгырэ 52-м: ахэм ащыцхуэ сэкъатныгъэ зилэ нэбгырэ 16-м, сэкъатныгъэ зилэ клэлэцлыкыхэр зылыхуэрэ нэбгыри 6-м, клэлэцлыкылубэ зилэ нэбгырэ 30-м *IoфшIэн* ктэгъотыгъэ-нымклэ, ахэм *апае IoфшIэнIэ чылIэхэр зэтгегъэпсыхэгъэн-хэмклэ адеIэгъэныр*;

2) *организационхэм ялфы-
шлэ нэгбүрэ 300-м, туагъэ-
ктын алъэкъыцхэри зэр-
хэтхэу, ыужккэ ящыккэгъэцт
сэнэхъатыр ягъэгъотыгъэ-
ным фэшл пэшлорыгъэшъу
егъэдэгъэгъэнхэр ыкыл стажир-
овкэ ягъэккүгъэныр;*

3) сэнхбэт зышарагьэгьотырэ учреждениехэр кээзыхыгьэхэ, ахэм ащыщых Урысые Федерацием инэмыкI субъектхэм ашеджагьэхэ-

ри, нэбгыри 135-м (хэгъэ-хьожь шIыкIэм тетэу егъэджэкIо нэбгырэ 40 хагъэлэжъэщт) стажировкэ ягъэкIугъэныр;

4) ясэнхьаткIэ Iэнэлэс-
ныгьэу яIэр кьэзыушыхьа-
тырэ тхылъ ягьэгьотыгьэн
гухэлъым фэиI IoфшIэн лъы-
хьурэ нэбгырэ 40 егьэджэ-
гэнхэр ыкIа яшIэныгьэхэр
үлгьэкIужыгьгьэнхэ;

5) Адыгэ Республикэм ИофшэнымкIэ ибэдзэршыпнIэ итхь кыныгыохэр нахь макIэ шыгъэнхэм ехыылIэгъэ республикэ программэхэм атегъэпсыкIыгъэу Иофшэн зимыIэ чIыфхэм яунэе Иофэу кызызIуахыгъэм щэгъэлэжъэнхэм фэшI ИофшэпнIэ чIыпIэхэу кызызIуахыхэрэм Иофшэн зимыIэ нэгбгьр 302-рэ ягъэштэгъыныр.

Пэшлорыгъэшг егъэджэным экономикэм илъэныкъо пстэури кыхеубыгъ. Сэнэхъат 35-м тегъэпсыкыгъэу нэгъэ организацие 24-м ялофышлэ нэгъырэ 320-рэ рагъаджэ. Мы Иофшлэным хэлэжэх зэфэшшэ лахъзэхэл обществоу «Карнтонтарэр», пшгъэдэккыжэу ахы-рэмккэ гъунэпкэ гъэнэфагъэ зилэ обществэху «Тамбовскэр», «Майкопгипестроир», «Псэольэпхъэ ыккк гъучибетон пкыгъохэмккэ комбинатэу «Коцхъабл» зыфиорэр, зэфэшшыгъэ лахъзэхэл обще-

ствэу «Щэ заводэу «Шэуджэ-
ныр», нэмыкIхэр.

Нахьыбзу кызыккылаупчэхэр сэнэхьатхэм ащыщых гуччгъажьэхэр, компрессор установкэхэм ямашинистхэр, купху «С», «Д», «Е» зыфэлпощтхэм ахэхэр водительхэр, электрооборудование гъэцккыжыгъэнымккы ыккы лф егъэшэгъэнымккы монтерхэр, къэрлгуылуэхэр, экскаваторым лф егуылашэхэр, къоешхэр, нэмыкхэр.

Пэшлорыгъэшъ егъэджэным
ишугагъэкIэ ыпэкIэ агъэцакIэ-
щтыгъэхэм IофышIабэ къау-
нэжыгъ е еджэныр зыхуы-
гъэхэр нэмыкI IофшIапIэхэм
аIугагъэхьагъэх.

Кризисым пэшыеклогэным
ехыылэггэ Программэм нэ-
мык илэныкыоу шыт еджа-
пэхэр кээзыухыгэхэм Иофыр
кызылэкагэхыаным фэшл ста-
жировкэ ягэклугэныр. Непэ
нэбгыри 132-м ар арагэкы.
Нэбгыри 9-м республикэм
инэмык чыпэхэм Иоф ашашлэ
еггэджекло 90-рэ япхыггэу.
Ахэм япроцент 30 фэдызыр
Иофшлэным иамалэу алэк-
лымкклэ ныбжыкэлэхэм илэ-
сыбэ хуыггэу адэгашэх.

Эджапхээр кээзыухыгээ хэм экономистуу, юристуу, инженер-псэольэшлэу, агрономуу, электромонтеруу, ветеринаруу, цаклоу, пшэрыхьаклоу, автомеханикуу юф ашлэ. Стажировкэр ашаклу промышленнэ, псэольэшл фермер хызмэтшлэлэхэм, бытовой фэло-фашэхэр зышцагыцаклэхэрэм ыкли шлэлэхэм.

Программэм ыгъэнэфэрэ

лэыныкыуаклэу шыг Иофшэн
лыхыхуэху цыфхэм Иофшэн
ягэгъотыгэнымклэ гупчэхэм
зафэзыггэзагэхэм Ипэлэсны-
гъэу ахэлъыр къэзыушыыха-
ты тхылъхэр ягэгъотыгэ-
нхэ гухлъым фэшI еджакло гъэ-
клогэнхэр ыкI яшIэныггэхэр
уплъэкIужыггэнхэр. Еджа-
пкIэр цыфхэм Иофшэн ягэ-
гъотыгэнымклэ Гупчэм еты.
Непэ а Иофыгъом нэбгырэ 80
хэлажэ.

Программэм нэмык лэзны-
кьохэри егъзнафэх. Гушылэм
пае, ыпэклэ цыфхэм Ioфшлэн
ягъэгъотыгъэнымклэ гупчэхэм
ежыхэм апае Ioфшлэн кызыз-
лухыгъэным фэшл кызызкламы-
гъэкложьырэ субсидиеу сомэ
58800-рэ зэратыгъэгэхэр Ioфш-
лэплэ чыплаклэхэр кызызлу-
хыгъэнхэм клэгъэгушлугъэн-
хэр. А шлыклэм тетэу Ioфшлэ-
плэ чыплэ 202-рэ кызызлуа-
хыштэу агъэнэфэгъагъ. Ау
Адыгэ Республикэм иминист-
рэхэм я Кабинет Программэм
зэхоклыныгъэу фишлыгъэхэм
атегъэпсыкыгъэу, Ioфшлэплэ
чыплэхэр 100-клэ нахыбэ
ашыгъэх.

Сэкъатныгъэ зилэхэм, сэ-
къатныгъэ зилэ клэлэцкылхэр
зыплхэрэ ны-тыхэм, клэлабэ
зилэхэм юфшлэн ягъэгъоты-
гъэным ехыллэгъэ юфыгъо-
ху зрахъагъэхэм яшлуагъэклэ,
сэкъатныгъэ зилэ нэбгыри 4-мэ,
клэлабэ зыплурэ ны-тыхэу нэб-
гырэ 18-мэ, сэкъатныгъэ зилэ
клэлэцкылхэр зыплхэрэ нэбгы-
ри 3-мэ юфшлэн ксафагъотыгъ.

ИофшІэн зимыІэхэм апае
 ИофшІэлэ чыпІакІэхэр кыызэ-
 Іухыгъэнхэм ехыліІэгъэ Иофы-

гьохэу Программэм ыгъэна-
фэхэрэм атегъэпсыкыгъэу хэ-
гъэхьожь шыкIэм тетэу Iоф-
шIэплэ чыплэ 202-рэ кызыIу-
хыгъэным фэшI сомэ миллион
12 фэдиз зыпIаугъэхьашт зэ-
зэгъыныгъэхэр адашIыгъэх,
тызыхэт илъэсыр екIыфэкIэ
джыры IофшIэплэ чыплэ 100
кызыIахышт.

Талэкнэ мы Юфыр зэрэгтэ-псыгээштым игугуу пшлын хумэ, кээлогэн фае кризисым пэшлуклорэ Юфыгбохэм яхылэгтэ Программэу Урысые Федерацием и Правительствэ ыштагээр гүзетхэм кызыр-хашугтээр ыкн методическэ рекомендациехэм яхылэгтэ тхылхэр зэрагэхъазырыхэрэр. Сэкьатныгтэ зилэхэм апае Юфшлэлпэ чыплэхэр кызылу-хыгэнхэм хабзэм мылькоу пэлуигэхъаштыр нахыбэ ашышт.

Программэм илофыгтохэр
икбоу гээцэкIэжыггээнхэм
фэшI Адыгэ Республикэм ими-
нистрэхэм я Кабинет игьом ац
зэхьокIыныггэхэр зэрэфишлы-
ггэхэм, джащ фэдэу Програм-
мэм иггэцэкIэжыкын хэлэжьэрэ
пстэуми ти ГгьэлорышланIэ афэ-
раз ыкIи кыхьахат илгьэсым
тиздэлэжэбакIэ нахь пытэ хьу-
ным тичыххэ телъ.

КЪОХЪУЖЪ Долэт.

**Сэнэхьат кьыхэхиным-
кэ, психологическэ Изы-
лэгу ятыгэнымкэ, сэнэ-
хьат егэджэнымкэ ыкIи
цIыфхэм кьэбархэр алы-
гэИзэсыгээнхэмкэ отде-
лым ипаш.**

Зэклэмэ апэ игъэшъыгъэнхэ

Тыгыхэт илгээсым ишылэ-
лонгыгъо мазэхэм цыфхэм
лофшэн ягэгъотыгъэнымкIэ
республик къулыкым икьута-
мэхэм закыфызгъэгзагэхэм
япроцентилыр сэкъатныгъэ
зилэхэм ашышх. А пчъагъэр
бэшхо плонэу щытэп. Ау ахэр
ары икьоу социальнэу мыуху-
магъэхэр ыкIи лoфшэн къа-
фэбгъотыным къыныбэ къы-
пкIы.

Ящы!а!к!э нахыш!у ш!ы-
гээн!ым, ц!ыф!хэм ахэтын!хэ,
адэгуш!ы!эн!хэ, ящ!ы!эныг!гэ
нах! гэш!лэг!гонэу аг!гэп!сын,
аш!х!хэ а!ыг!гыж!бын, амал!эу
я!лэхэр ц!ыф!хэм ш!уаг!гэ к!яф!э-
х!гыг!энын ф!аг!гэл!ж!ээн ал!э-
к!ынын аф!ш! ахэм ю!ф!ш!эн
ящ!ы!а!г!гэу з!ык!а!лыг!ыт!эрэр.

Ипсауныгъу елбытыгъуу амал икыу зымылэхэм цыфхэм лoфшлэн ягъэгъотыгъэным-кIэ кыулыкъум илoфшлэлэ-хэм цыххэ зэрафашырэр зигъо лoфуу цыгт. Ау ахэм цыххэмышланыгъэ зыдалыгъыным, заушъэфыным, гүмэкIы-

гъо хэтынхэм лъапсэ имыгъу шытэп, сыда плэмэ шылэныгъэм икыныгъо зэфэшхьафхэм арихьыллэхэу кыхэккы. Залуклэхэклэ, зыгъэгумэккыхэрэ лофыгъор къалотэным дэмыглэхэу, ахэм цыфхэм лофшлэн ягъэготыгъэнымклэ къулыкъум испециалистхэр аушэтынхэу фежъэх. Кленэклэлъэгъэ, гъэмысныгъэ зыхэлъ упчэхэр къатых, даохэр къашлых. Ары а купым лоф дэшлэгъэныр, бзэ къыдагъотыныр апэрэмклэ кыны къэзшылэрр.

Зипсауныгъэ шыклагъэ илэ-хэм лoшлэн къафэгъотыгъэ-ным экономикэ нэшанэ зэрэ-хлъым имызакъоу, психологи-ческэ лъэныкъохэри — фэ-гъэк'отэныгъэ зэфэшхьафхэр афэгъэнэфэгэнхэр, къяклушт лoшлэн къафэгъотыгъэныр зыфлпощтхэр къыдэльгытэх. Ащ тетэу зыклэхурэр ежхэм осэ ик'эу зыфашлыжын зэра-мылэк'ырэр, яцыхъэ зэрэзы-темылжыыр, къэзыуцухъэ-хэрэм къафашлэн фаэм бэк'э елгытыгэхэу зэрашлoшырэр ары. Къяклушт е къямыклушт лoшлэныр зыфэдэр ахэм лупк'эу зыфагъэнэфэжы. Мыщ дэжым лoшлэнымыклэ бэлзэр-

шыпIэм Iофхэр зэрэщыгъэ-
псыгъэхэр кыдалытэрэп.
Апэрэу сэкьатныгъэ зыфагъэ-
уцугъэхэм янахыбэм сэкъат-
ныгъэ яIэ хуыным кыпэкIэ
сэнэхъатэу зрылажъэштIэ-
гъэхэмкIэ Iоф ашIэ ашIоигъу,
ау ар нахь IэшIэху гъэпсыгъэу.
Бэмэ, анахъу бзыльфыгъэхэм,
IэпIэсэныгъэшхо зымышыкIэ-
гъэ IофшIэн IэшIэх агъэцакIэ
ашIоигъу.

Сэкытаныгэ зэрйАэм, ашлоигьор, Юфшлэнымклэ амалэу ялэхэр агъэцэкжэьынхэ, зыми имыгыгъынхэу зыкыгэлъэггэон зэрамылэкьырэм кыыхэклэу, ахэм нахь лъэшэу агу мэклоды. Ары а купхэм апае социальнэ-психологическэ егъэсэныггэм, амалэу ялэхэмклэ яцыхэ зытелъыжьгэу гъэпсыггэнын епхыгэу программэхэр гъэфедэггэнхэ фаев къэзышлырэр.

Гухэлъ гъэуэфэгъэ зылъ ведомствэ программэу «Адыг Республикэм шыпсэухэрэм Юфшлэн агъотынымклэ аде-лэгъэныр» зыфилоу 2011 — 2013-рэ илэзсхэм ателъыта-гъэм тегъэпсыкыгъэу, 2012-рэ илэзсым ищылъ-Юныгъо мазы-хэм, къякълушт Юфшлэн лэы-хъухъзэ, сэкъатныгъэ зылъ куп-

хэм ахэньэрэ нэбгырэ 649-рэ
цыфхэм Иофшэн ягьэгъоты-
гъэнымкIэ республикэ къулы-
къум къеолIагъ. Ахэм ашыщэу
нэбгыри 189-мэ Иофшэн къа-
фагъотыгъ. Щылэ-Ионьго ма-
эхэм нэбгырэ 605-рэ Иофшэн
ямыIау атхыгъэх. Сэнэхьат
къыхахынымкIэ нэбгырэ 561-мэ,
психологическэ IэпыIэгъум-
кIэ нэбгырэ 85-мэ, социальнэ
щыIакIэм изыгет егъэсэгъэн-
хэм ехьылIэгъэ лъэныкъомкIэ
нэбгыри 122-мэ къэралыгъо
фэIо-фашилэхэр афагъэцэкIагъэх,
нэбгырэ 28-мэ общественнэ
Иофшилэнхэм ахэлэжьэгъэныр
аухыгъ, сэкъатныгъэ зиIэ нэб-
гыри 109-мэ плэлъэ гъэнэф-
гъэм телытэгъэ Иофшэн къа-
фагъотыгъ.

Адыгэ Республикэм Иошшэ-нымкӀэ ибӀдзэршыпӀэ иль кӀыныгъохэр нахь макӀэ шыгъэ-хэм фӀэшӀ хэгъэхъожь Иофыгъоху зехъэгъэнхӀэ фаехэм ахьы-лӀэгъэ Программэу 2012-рэ илъэсым тельытагъэм ыгъэ-нӀфэрэ лъэныкъохэм ащыц сӀэ-къатныгъэ зиӀхэм, сӀэ-къатны-гъэ зиӀэ кӀӀэлэцӀыкӀухэр зыпӀу-хэрэ ны-тыхэм, кӀӀалаб зиӀхэм Иошшэ-н къагъотынымкӀэ аде-лӀэгъэныр. 2012-рэ илъэсым

ищылэ-Юныгъо мазэхэм къа-
кӀоцӀ сэкъатныгъэ зиӀэ нэбгыри
4-мэ ЮфшӀэн къафагъотыгъ.

Адугъ Республикэм цыфхэм ИофшIэн ягъэгъотыгъэ-нымкIэ икьэралыгъо кьулыкьу ИофшIэн зы чIыпIэм итырэп. Къыныгъохэр зэшIохыгъэнхэм фэшI тызсэжьыгъэхэм анэ-мыкI хэкIыпIэхэм ренэу альэ-хьух. Иофыгъо пстэуми ягупчэ итыр цыфыр, ащ чылэкIэ тэр-рэз егъэгъотыгъэныр, насыпы-шIоу щытыныр ары. А пшэ-рылгыр зэшIопхын плъэкIы-щтэп экономикэ лъэныкъомкIэ тэрзэу гъэпсыгъэ ыкIи зыгъэ-рзэн ИофшIэн цыфым имыIэ зыхьукIэ. Цыфхэм ИофшIэн ягъэгъотыгъэнымкIэ кьулы-къум гъэцэкIэкIо хабзэм икьу-лыкьухэм, муниципалнэ обра-зованиехэм ренэу Иоф адишIэ-щтыгъ ыкIи адешIэ, сэнэхьат-хэм зышафагъэсэхэр учрежде-ниехэм, цыфхэр социалнэу ухьумэгъэнхэмкIэ организаци-ехэм, цыфхэм ИофшIэн язэгъу республикэм итхэм зэпханы-гъэу адыриIэхэр егъэпыгъэх.

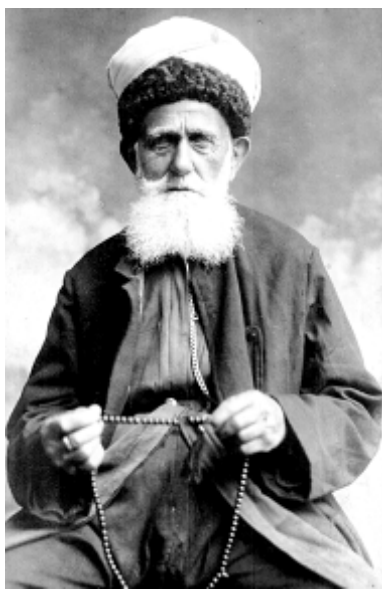
Ирина ВАСИЛЬЧЕНКО.

Цыфхэр Юфшланлэхэм аугъэхьэгъэнхэмкӀэ ыкӀи ЮфшӀэн къэгъотыгъэным фэшӀ адеӀэгъэнымкӀэ от-
делым испециалист-эксперт шъхьаӀ.

ЛЪЭХЪАНЫМРЭ ЦЫФЫМРЭ

БрантI Зэчэрые-хьаджэм итарихъ кIэн

Джырэ тарихъ шIэныгъэм ианахъ лъэныкъо шъхьалэхэм ащыщ тарихъ антропологир (цIыфыр зэзыгъэшIэрэ наукэр). БлэкIыгъэ шылакIэм исурэт, ар зыфэдагъэр, ащ хэтыгъэу, шыпсэугъэ цIыфхэм ялофшIэклагъэр, ялэжыкIагъэр, ягупшысэклагъэр зэмыгъашIэу бгъэу нэфын плэкIышIтгъ. Сыда плэмэ шIэныгъэм ыгупчэ ит цIыфым тарихъ ыкIи культурэ лъапсэр ухъумэгъэнхэмкIэ мэхъанэшхо иI. Темыр-КъоухъэлIэ Кавказым итарихъ джащ фэдэ цIыф Iушхэм яхъатыркIэ шыIэ хъугъэ. Общественнэ IофышIэхохуэ я XIX — XX-рэ лIэ-шIэгъум иапэрэ шанэм шылагъэхэм ащыщ БрантI Зэчэрые-хьаджэр. Ащ иIофшIэн зэкIэ а уахъгъэр гъэуэфыгъэным ыкIи адыгэм ищылакIэ илэныкъуабзэу IуIотыхэрэр ухъумэгъэнхэм афэгъэхьыгъагъ. ШIэныгъэм лъэшэу шыгушхукIэу, фэлъэкIыркIэ къогъанэ имыIэу, иамал кызырхыгъэу ащ хэлэжэу Зэчэрые-хьаджэр шылагъ. Шэклогум и 21-м 1924-рэ илэсым Адыгэ автоном хэкум изгъэшIэнкIэ зэхасэгъэгъэ Обществэм ар чанэу хэлэжыагъ. Адыгэ хэку музеир агъэпсы зэхъум, ащ илэс 85-рэ ыныбжыгъ. Ежъ ишIоигъоныгъэкIэ Краснодар (хэку гуп-

чэу а уахъгъэм шытыгъ) кIуагъэ ыкIи ашIырэ музеем унэгъо хъызмэтым сагъэфедэхэрэ пкыгъохуэ, адыгэхэм егъа-шIэм ялагъэхэр ылэкIэ афишIы-хи аритыгъэх: Iэнэ хъурэе лъэ-кыуишхэр, пхэнтIэкIужыыхэр, бэлагъэр, тхъууалгъэр, хьалы-жъопкIыр, пхъэ плэкIорыр, шьолотыр, нэмыкIхэри. Непэ AP-м и Лъэпкъ музей ахэр зэкIэ шыгуыгъэх.

Уахъгъэу лъыкIуатэрэр, блэкIырэр тхыгъэкIэ гъэпытэгъэн зэрэфаер Зэчэрые-хьаджэм кыгурылоштыгъ. 1924-рэ илэ-сым хьаджэм кыIозэ, къэ-кIошт лIэужхэм апае адыгэм итарихъ фольклорэу «Абдзэхэ къэбархэр» зыфилорэр атхы-гъагъ.

Ащ иIэпэрытх, илэсыбэ зы-тешIэгъэ уж, Адыгэ хэку му-зеем ипэшэагъэу Наурзэ Ибра-хымэ ишъхъэгъуэс Адыгэ шIэ-ныгъэ-ушэтэкIо институтым ритыжыгъагъ. Ахэр, къэбар-хэр, арапыбзэкIэ тхыгъагъэх, ыужым, мы институтым ина-учнэ IофышIэщтыгъэу ХьатIэнэ Абдулахъ джырэ адыгабзэм (урыс графическэ лъапсэм те-тэу) рилъхьагъ.

Мы произведением ижыкIэ абдзахэхэм ящылэклагъэр ыкIи ялофшIэклагъэр, чыпIэу зышы-псэуштыгъэхэр, чыпIэцIэ зэ-фэшъафхэр — кыушъхъэхэр ыкIи псыхъохэр, яшэн-хабзэхэр ыкIи ятхъэшIошхъуныгъэ — мэджусый диныр зыфэдагъэр, лъэпкъ Iэшлагъэхэр, чыгур зэ-ралэжыштыгъэр, апхъыштыгъэ, къагъэкIыштыгъэ лъэпкъ-хэр, Тхьэм зэрелъэуштыгъэхэр ыкIи ятхъэхэм зэрятэщтыгъэ-хэр, Къурмэн зэрашIыштыгъэр, хьадэлусым хэлъ хабзэр ыкIи псауныгъэр зэраухъумэщтыгъэ шIыкIэхэр, лъэпкъ джэгукIэ-хуэ ащкIэ агъэфедэщтыгъэхэр кышчытыгъэх. А зэкIэ бгъэ-шIэгъон фэдиз мэхъу ыкIи адыгэм итарихъ зэгъэшIэгъэ-нымкIэ къэбар гъэнэфагъэх.

«Абдзэхэ къэбархэр» зыфи-лорэ Iэпэрытхыр кыIуатэрэм

елытыгъэу шъхъэ 37-у зэтеу-тыгъ, ащ пэпчэ цIэ гъэнэфа-гъэ тефэу иI. Хэутыгъэ нэкIу-бгъуи 117-рэ мэхъу. Охътэ зэ-фэшъафхэр кызэдиубытэу тхыгъэр зэрэгъэпсыгъэм кы-хэкIэу адыгэхэм ятарихъ фоль-клор жанрэ зэфэшъафхэмкIэ кышчытыгъ. Тарихъ тхыгъэм кыIуатэрэр щэу зэтеутыгъ: тхыдэр, таурыхыр, къэбархэр.

Тхыдэхэм цIыфхэу зыцIэ къашелуагъэхэр шыIэгъэ шып-къэхуэ, тарихым кыхьанэгъэ-хэр арых. Хъугъэ-шлагъэхэр адыгэ чIыгум шызэблэкIых. Шысэу къэпхьын плэкIышIт Хьаткъокошхом, Айдэмыр-къан, Шэуджэным, Къайтыкъо Аслъанбэч, Ечаныкъо зэшхэм яхьылэгъэ къэлотэнхэр. БрантI Зэчэрые-хьаджэм кыIота-гъэхэм тхыдэхэр бэу ахэтых, анахъэу ахэр зэхьыллагъэхэр иныжъхэмрэ нартхэмрэ, ахэр зэгорэм адыгэ чIыгужыым зэ-рэщыпсэуштыгъэхэм ищысэх.

Ахэм ялэужхэр кавказ шьо-лырым кынагъэх, Iошхъэ ин зэфэшъафыбэу. Джащ фэ-дэу, адыгэхэм пасэм цIыф цIы-кIужыыхуэ, «исп» зыфалохэ-рэр зэрадышылагъэхэр, ахэм ялэпкъ мыжъо зэтэль псэупIэ-хэр кызырэгъанэгъэр тхыгъэм шыгъэуэфыгъ.

Таурыхыр тхыдэм пэбла-гъэми, пыгъэхьогъэ-хэгъэшагъэ иIэп, бэдэдэ шлагъэу блэкIы-гъэм хъугъэр кышылотыкIыгъ. Джащ фэдэ таурыхыжыгъэу шыт апэрэ шъхъэр, адыгэм икъэ-хъукIэ, ылъапсэ ар ехьыллагъ («Адыгэм ылъапсэр»).

Адыгэхэр Кэтай (ят) ыкIи Кутай (янэр) къатекIыгъэх. Ахэм кIалэ ялагъ «Адыг» ыцIэу. Адыг кыуибл иIагъ, ыужыкIэ ахэр унэгъо зырыз ашIи, зэ-бгырытIысыкIыгъэх. Анахы-жыым Къумыкъу ыцIагъ, ащ кыкIэлъыкIоштыгъэх Къэбэр-тай, Къэрэщай, КIэмгуй, Аб-дзах, Бжъэдыгъу, Шапсыгъ.

ИжыкIэ а унэгъуибыр кэ-тай хэкум кыкIыжыыхи, Кав-казым шыпсэухэ хъугъагъэ,

ыужым, Каспийскэ хым кы-шыублагъэу хы ШуцIэм нэсэу кыфэрэ шьолыр иныр аубы-ты хъугъагъэ. Абдзахэхэм псэ-упIэкIэ кыушъхъэу Фышт илэ-гаплэ зыфыхахыгъагъ, гъэма-фи, кIымафи зышыгу осфыжъ «палокIэ» пкIагъэр. Джащ фэ-дэу псыхъоу Мэзмай инэпкъ-хэми ахэр аIуIысхъэгъагъэх. Джары адыгэ лъэпкъхэм якъэ-хъукIэ ижыкIэ ыкIи ахэм ята-рихъ тхыдэм зэрэхэтыр. **Къэ-бархэм** (ежъ Зэчэрые-хьаджэм ишIошIыкIэ) анахъ абдзэхэ лIы дэгъоу Хьакурынэ Тыгъужъ ыцIэ кышчырелэ. 1850-рэ илэ-сым кышчыублагъэу илэс 12-м кыкIошI, ар абдзахэхэм ядзэ ипэшэагъ. КIэмгуйе кыуа-джэу Мэхъош Тыгъужъ зэ хьа-

бары (шъхъэу N 35-р). Урыс уезд начальникэу Соколовым кызырариуагъэмкIэ, адыгэхэм дзэм кыулыкъу щакъын фэягъэ. Ары шъхъае лIыкIоу пашэм дэжъ кIуагъэхэм ар агу рихы-гъэп ыкIи ралуагъ кыулыкъум кIонхэ зэрамылгъэкIыштыр. Къатепхъэшыгъагъ, мыкIохэмэ зэрагъэтIысыштыхэр ашIошъ кыгъэхуыгъ, чэщ-мэфищэ зегу-пшысэхэ уж, пачыхъэм иуна-шъо аштагъ, езэгыгъэх, кIэ-тхагъэх.

Яунэхэм кызагъэгъэжыгъэм, хъугъэу кыуагъэр, зэрэшта-гъэхэр афамыдэу, шыужхэм лIы-хэм ор адашIэхыгъ, лIыгъэн-чъэхуэ алытагъ.

Мы тхыгъэм зэкIэ адыгэ лъэпкъым (абдзахэхэм ямыза-

кIэу кIуагъэ ыкIи зы гуIэ-кIый макъэ горэхэр зэхихыгъэх. ХъугъэмкIэ зыупчIым, кыра-луагъ хьаджрэтэу хъажажы-гъэхэр мэхъоу жьонакIохэм кызырэтэбэнагъэхэр ыкIи япсыцухэр зэрафыхэрэр, джы-куо-хъаушхор жьонакIохэм кызырэлэтыгъэр. Тыгъужъ хъунIаIаIохэм алъежы, ащыщ горэм кIэхьагъ — Гумэ Гур. Зэбэнхи, Тыгъужъ текIуагъ, былымхэр кыфыжыкIи, мэкъу-мэщышIэхэм аритыжыгъ. Джащ фэдэу, лIыгъэ хабзэу бэ Тыгъужъ зэрихьагъэр.

БрантI Зэчэрые-хьаджэм иIэпэрытх иящэнэрэ чыпIэ къэ-бархэм аубыты, ахэм хъугъэ-шIэгъэ шыпккэр алъапс, шы-Iэгъэ шыпккэх. Джащ фэдэ, «хьакурынэхъэблэ бзыльфы-гъэхэмрэ хъульфыгъэхэмрэ зэ-рззэуагъэхэр» зыфилорэ къэ-

кыу) тарихъ охътэ блэкIыгъэм кырыкIуагъэр кышчытыгъ. ЗэкIэ тарихъ фольклорым ишъуашэхэр «Абдзэхэ къэбар-хэу» БрантI Зэчэрые-хьаджэм кыгъэнагъэм шызэпхыгъэх, зыр зым пыгъэшагъэу, зы жан-рэм адрэр екIоу кыгоуцо. Мы произведением адыгэ гупшы-сакIэр пасэм зыфэдагъэр дэ-гъоу шыгъэуэфыгъ.

БрантI Зэчэрые-хьаджэм итворческэ кIэн адыгэ лъэп-къым ишылэклэ блэкIыгъэ зы-фэдагъэр зэгъэшIэгъэнымкIэ лъэныкъо пстэумкIи IэпыIэгъу дэгъу. Зы цIыф IофшIагъэкIэ ащ осэшхо иI, зэхэпфын, зэ-бгъэшIэн икъун лъэпкъ мэхъанэ иIэу ащ хэт.

ЦУУКИ Анжел.
Тарихъ шIэныгъэхэмкIэ доктор, АКЪУ-м ипро-фессор.

Ным ишIульэгъу зыми пэпшIыштытэп

Сянэ гуIлэгъум
сыщигъэклагъэп,
Шыпккэм ынитIур
ащ кыситыгъ.
Къуаджэм гъогушIум
сытыришагъэу,
Шульэгъу нэфыр
кIуачIэ сфишIыгъ.
Джыри сэрэши
зэ сыкъэхъуныр,
Псэкъупсэ нэпкъы
ныр шызгъотыным
Адыгэ шъузым
сырильфыгъэным
СыгукIи спсэкIи
сыфэхъопсэни.
(БЭРЭТЭРЭ Хьамид).

Ным ишIульэгъу пэуцун ыкIи фырикъун кIуачIэ шыIэп. Ар бзыльфыгъэм анахъ зэхэ-шIэ куоу ыгу кызышчыгъу-рэр ары. Ным имэхъанэ гушы-Iэ кызырэкIокIэ къэлэгъуае хъушты, ау «хъульфыгъэмрэ бзыльфыгъэмрэ язэу хэта шIу-льэгъуэр нахъыбэу зыхэплъхьа-гъэр» алуи Тхьэм зеупчIэхэм — «Ныр ары» къариIожыгъа-гъэу ало.

Ижырэ лъэхъаным кыше-гъэжыагъэу адыгэхэм ным чыпIэ хэушъхъэфыкIыгъэ фа-гъэшъуашэщтыгъэ. Ащ ишIу-льэгъуэр игукIэгъуэр ылэ

тырамыгъэуцагъэ шыIэп.

Сыд фэдиз уяне фэпшIа-гъэми, ежъ кыпфишлагъэр ибгъэкъужыым плэкIыштытэп. Ибын ышIуном, ылэжыным, ыгъэтхъэным, шыкIагъэ имы-Iэным пай сыд фэдиз чэщ мы-чый, сыд фэдиз гумэкI ным зэпчырэр. Илфыгъэхэр ыгъэ-шхэнхэм, ыфэпэнхэм, ригъэ-джэнхэм афэшI ныр нэфшъа-гъэм дэкIымэ, пчыхъэ нэс кэ-лажэу илэс тхъапша рихы-рэр! Нымэ ягушIуагъор, янасы-пыр ялфыгъэхэр ары. Ахэм шIу къадэхъумэ адэгушIохуэ, сымаджэхэмэ адэсымаджэхуэ,

алэз тырагъэуцофэхэ кыныбэ алэагъу.

Уяне икыу фэдизэу пшIэным пае ащ ыгу уишIэп, ынэхэмкIэ узэлпкъыжыкIи фае. Тяне еплъы-кIэу фытиIэмкIэ бэрэ тыхэ-укъоу кыыхэкIы. Ар тауж итэу, тигъашхуэ, тигъасэу, кытлпы-плэу зэрэщытэмкIэ ныр зэрэ-ныр къэтэгъэнафэ. Шыпккэ, кыыхэкIы кытфэгубжэу, тызы-фаер кытфимышIэу, ар тэ ты-гу кьео. Загъорэ кытшIошIы зэкIэ тыгу ихыкIырэр етымы-гъашIэу, тэ зэрэтшIошIэу ты-псэун фаеу. Ау ар тэрэзэп. Ныр уишъэфэгъу, уиIэпыIэгъу. ШIу-

лэагъоу ащ ыгу кыпфилыым эпымычын шыIэп. УигумэкI-хэмрэ уигухэкIхэмрэ епIуатэ-хэмэ гури нахъ псынIэ мэхъу, мыжъо тезыгъэм фэдэу кып-щэхъу. Ным ылэ шъабэхэм пшъхъашъо Iэ къащифэным, узыгъолыжыкIэ цIыкIу-цIы-кIоу унэгъу кыкIэлпэным, ылушIэ шъабэхэр унэгъушъхэ кыныгъэсынхэм нахъ тхъагъоу сыда шыIэр! Нэфшъагъом ты-гъэ нэбзыим унэгъу кызыри-гъэнэфырэм фэдэу ным инэ-плэагъу гур къегъэнэфы, егъэ-фабэ. Ным ишIульэгъу гъу-нэнчэ. ШэрэI тэнэхэр! ГушIо-хуэ, чэфхуэ, насыпыр къабжIэу.

Псэкъупсэ игурыт еджапIэ N 5-м икIэлэгъаджэу ЛЫХЪУКIЭ Ирин.

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Жьэгъэузым земыгъэушъомбгъугъэным ехылагъ» зыфиорэм ия 8-рэ статья зэхьоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2012-рэ илъэсым чъэпыогъум и 24-м ыштагъ

А 1-рэ статья. Адыгэ Республикэм и Законэу «Жьэгъэузым земыгъэушъомбгъугъэным ехылагъ» зыфиорэм ия 8-рэ статья зэхьоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Законэу 2005-рэ илъэсым бэдзэогъум и 21-м аштагъэу N 339-р зытетэу «Жьэгъэузым земыгъэушъомбгъугъэным ехылагъ» зыфиорэм (Адыгэ Республикэм и законодательствэ зэхуэгъогагъэхэр, 2005, N 7; 2009, N 12) ия 8-рэ статья мыщ фэдэ зэхьоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм:

1) статьямы ыццэ мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«Я 8-рэ статья. Медицине, ветеринар Иофышлэху ыкIи нэмыкI Иофышлэху жьэгъэузым пэуцужьыгъэнымкIэ Iэпылэгъу ызы-

тыхэрэм гарантиехэр ягъэгъотыгъэнхэр»;

2) а 1-рэ Iахьым хэт гушыIэху «псауныгъэм шынагъо къыфэзыхьын зылгъэкIышт ИофшIэн хылыгъэ зэрагъэцакIэрэм паче Урысые Федерацием и законодательствэ диштэу гъэпсэфыгъо тедзэ араты» зыфиохэрэр гушыIэху «Иоф хылыгъэ ыкIи (е) Иоф шынагъо зэрагъэцакIэрэм паче ахыццэ зигъусэ гъэпсэфыгъо тедзэ илъэс къэс Урысые Федерацием и законодательствэ диштэу араты» зыфиохэрэмкIэ зэблэхуэгъэнхэм;

3) я 2-рэ Iахьыр мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«2. Адыгэ Республикэм псауныгъэр къуэхумэгъэнымкIэ и бюджет учреждениехэм ямедицине Иофышлэху жьэгъэузым пэуцужьыгъэнымкIэ Iэпылэгъу

ызыгъэгъотыхэрэм Иоф хылыгъэ ыкIи (е) Иоф шынагъо зэрагъэцакIэрэм паче ялэжъапкIэ зэрэхагъэхьыгъошт шыкIэр зыгъэнафэрэр Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет ары.»

Я 2-рэ статья. Мы Законом кIуачIэ иIэ зыхурэр

Официальнэу къызыхаутырэ мафэм щегъэжъагъэу мы Законом кIуачIэ иIэ мэхуэ.

Адыгэ Республикэм и Лышхъуэ ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ, чъэпыогъум и 31-рэ, 2012-рэ илъэс N 129

Адыгэ Республикэм и Закон

Унэхэм ызытеткIэ муниципальнэ уплъэкIунхэр зэхашэхэ зыхьукIэ муниципальнэ унэхэм ызытет гъунэ лъызыфырэ органхэр Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ иуполномоченнэ гъэцэкIэкIо органэу унэхэм ызытеткIэ регион къэралыгъо уплъэкIунхэм афэгъэзагъэм зэрэдэлэжъэхэрэ шыкIэм ехылагъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2012-рэ илъэсым чъэпыогъум и 24-м ыштагъ

Урысые Федерацием псэупIэхэмкIэ и Кодекс ия 20-рэ статья ия 2²-рэ Iахь гъэцэкIэгъэным фэшI мы Законом зыкIаштагъэр.

А 1-рэ статья. Мы Законом шагъэфедэрэ къэлукIэхэмрэ терминхэмрэ

Мы Законом къыхэфэрэ къэлукIэхэмрэ терминхэмрэ Урысые Федерацием псэупIэхэмкIэ и Кодекс щыряIэ мэхъанэхэм афэдэхэр яIэху агъэфедэх.

Я 2-рэ статья. Унэхэм ызытеткIэ муниципальнэ уплъэкIунхэр зэхашэхэ зыхьукIэ муниципальнэ унэхэм ызытет гъунэ лъызыфырэ органхэр Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ иуполномоченнэ гъэцэкIэкIо органэу унэхэм ызытеткIэ регион къэралыгъо уплъэкIунхэм афэгъэзагъэм зэрэдэлэжъэхэрэ шыкIэр

1. Унэхэм ызытеткIэ муниципальнэ уплъэкIунхэр зэхашэхэ зыхьукIэ муниципальнэ унэхэм ызытет гъунэ лъызыфырэ органхэр Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ иуполномоченнэ гъэцэкIэкIо органэу унэхэм ызытеткIэ регион къэралыгъо уплъэкIунхэм афэгъэзагъэм (ыужкIэ уполномоченнэ органыр тIозэ дгъэкIошт) мыщ тетэу дэлажъэх:

1) унэхэм ызытеткIэ муниципальнэ уплъэкIунхэм ызэхэцэн епхыгъэ ИофыгъохэмкIэ муниципальнэ правовой актхэр зэраштагъэмкIэ мэфи 10-м къыкIоцI иуполномоченнэ органым макъэ арегъэлэу;

2) уплъэкIунэу зэхашагъэхэм якIэуххэмкIэ мэфи 10-м къыкIоцI уполномоченнэ органым макъэ рагъэлэу;

3) муниципальнэ унэм фэгъэхьыгъэ шапхъэху федеральнэ законодательствэм, Адыгэ Республикэм и законодательствэ, джащ фэдэу муниципальнэ правовой актхэм къащыдэлъытагъэхэр муниципальнэ

образованием зэрэагъэцакIэхэрэмкIэ квартал къэс уполномоченнэ органым макъэ рагъэлэу;

4) унэхэм ызытеткIэ муниципальнэ уплъэкIунхэм къахуыбтэу планхэм къащыдэлъытэгъэ уплъэкIунхэм муниципальнэ образованием шызэхашэхэцтхэм ягухэлъхэмкIэ ыкIи пIалъэхэмкIэ уполномоченнэ органым езэгъых;

5) уполномоченнэ органым зэрэдэлэжъэцтхэ административнэ регламентхэр Адыгэ Республикэм и закон зэрэщыгъэнэфэгъэ шыкIэм диштэу къагъэхъазырых ыкIи аштэх;

6) уплъэкIун ИофшIэным ехылыгъэ къэбархэр зэрэгъэнэфэгъэ шыкIэм диштэу къэбар-телекоммуникационнэ хытыгъо «Интернетым» рагъахъэх.

2. Унэхэм ызытеткIэ муниципальнэ уплъэкIунхэр зэхашэхэ зыхьукIэ, уполномоченнэ органыр муниципальнэ унэхэм ызытет гъунэ лъызыфырэ органхэм мыщ тетэу адэлажъэ:

1) псэупIэхэм япхыгъэ зэфыщытыкIэхэмкIэ Адыгэ Республикэм и законодательствэ зэхьоклыныгъэхэр зэрэфэхьыгъэхэмкIэ, унэхэм ызытеткIэ муниципальнэ уплъэкIунхэр зэрэзэхашэхэрэм яИофыгъохэмкIэ муниципальнэ унэхэм ызытет гъунэ лъызыфырэ органхэм макъэ арегъэлэу;

2) унэхэм ызытеткIэ муниципальнэ уплъэкIунхэр зэхэзыщэрэ органхэм къэбарху къыIэклагъэхъагъэхэр зэфихьысыжъхъэхэ, унэхэм ызытеткIэ муниципальнэ уплъэкIунхэм нахьыбэу шIуагъэ къатыным тегъэпсыхъэгъэ методическэ рекомендациихэр къегъэхъазырых;

3) унэхэм ызытеткIэ муниципальнэ уплъэкIунхэр зэхэзыщэрэ органхэм методическэ, консультативнэ Iэпылэгъу арегъэгъоты;

4) яопыткIэ зэдэгъуащэхэ, зэлукIэгъухэр, конференциехэр, семинархэр зэхашэхэ, унэхэм ызытеткIэ муниципальнэ уплъэкIунхэр зэхэзыщэрэ специалистхэм яIэпIэсэныгъэ зыкъегъэлэтыгъэным дэлажъэ;

5) унэхэм ызытеткIэ муниципальнэ уплъэкIунхэр зэхэзыщэрэ органхэм зэрэдэлажъэрэм ехылыгъэ къэбарыр зэрэгъэнэфэгъэ шыкIэм тетэу къэбар-телекоммуникационнэ хытыгъо «Интернетым» рагъахъэх.

3. Унэхэм ызытеткIэ муниципальнэ уплъэкIунхэр зэхэзыщэрэ органхэмрэ уполномоченнэ органыр унэхэм ызытеткIэ муниципальнэ уплъэкIунхэр зыщы-зэхашэрэ лъэхъаным, мы Законом агъэцакIэзэ, фытыныгъэ яI:

1) ищыкIэгъэ статистическэ къэбархэмрэ материалхэмрэ акIэупчIэнху ыкIи къаратынэу;

2) зэгъусэу зэлукIэгъухэр, координационнэ, советательнэ органхэр зэхашэху;

3) зэрэдэлэжъэцтхэм ехылыгъэ зэзэгъыныгъэ зэдашынэу;

4) федеральнэ законодательствэмрэ Адыгэ Республикэм и законодательствэрэ къащыдэлъытэгъэ нэмыкI фытыныгъэхэр къызфагъэфедэнху.

Я 3-рэ статья. Мы Законом кIуачIэ иIэ зыхурэр

Официальнэу къызыхаутырэ мафэм щегъэжъагъэу мы Законом кIуачIэ иIэ мэхуэ.

Адыгэ Республикэм и Лышхъуэ ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ, чъэпыогъум и 31-рэ, 2012-рэ илъэс N 134

Адыгэ Республикэм ИофшIэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкIэ и Министерствэ иунашъу

Унагъомрэ кIэлэцIыкIухэмрэ ясоциальнэ фэло-фашIэхэм ягъэцэкIэнкIэ къэралыгъо шапхъэхэр Адыгэ Республикэм щыухэсыгъэнхэм ехылагъ

Къэралыгъо фэло-фашIэхэр нахьышIоу гъэцэкIэгъэнхэм тегъэпсыхъагъэу, Адыгэ Республикэм щыпсэухэрэм ясоциальнэ фэло-фашIэхэм ягъэцэкIэнкIэ къэралыгъо шапхъэхэр къызэрэхахырэ ШыкIэу Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет 2009-рэ илъэсым мэзаем и 12-м аштэгъэ унашъоу N 18-р зытетымкIэ аухэсыгъэм диштэу унашъо сэшIы:

1. Унагъомрэ кIэлэцIыкIухэмрэ ясоциальнэ фэло-фашIэхэм ягъэцэкIэнкIэ къэралыгъо шапхъэху Адыгэ Республикэм шагъэфедэхтхэр гуадзэм диштэу ухэсыгъэнху.

2. Цыфхэм ясоциальнэ фэло-фашIэхэр зыгъэцэкIэрэ гупчэхэм (Адыгэ Республикэм икъэралыгъо бюджет учреждениеу «Цыфхэм ясоциальнэ фэло-фашIэхэр зыгъэцэкIэрэ Красногвардейскэ гупчэр» ахымытэу), Адыгэ Республикэм икъэралыгъо бюджет учрежде-

ниеу «Унагъомрэ кIэлэцIыкIухэмрэ социальнэ Iэпылэгъу ызыгъэгъотырэ Красногвардейскэ чIыпIэ гупчэу «Доверие» зыфиорэм, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо учреждениеу «Зыныбжэ имыкьугъэхэм атегъэпсыхъэгъэ Мыекъолэ социальнэ-реабилитацие гупчэм» япашэхэм унагъомрэ кIэлэцIыкIухэмрэ ясоциальнэ фэло-фашIэхэм ягъэцэкIэнкIэ къэралыгъо шапхъэху Адыгэ Республикэм шагъэнэфэгъэхэм адиштэу ИофшIэн зэхашэнэу.

3. Къэбар-правовой отделым ипащэу О. В. Долголенкэм:

— мы унашъор Адыгэ Республикэм ИофшIэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкIэ и Министерствэ исайт, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ игъэцэкIэкIо органхэм яофициальнэ Интернет-сайт аригъэхъанэу;

— гъэзетхуэ «Советскэ Адыгеим», «Адыгэ ма-

къэм», мазэ къэс къыдэкIырэ сборникэу «Адыгэ Республикэм и законодательствэ зэхуэгъогагъэхэр» зыфиорэм къащыхэутыгъэным паче мы унашъор аIэ-кIигъэхъанэу;

— Урысые Федерацием и субъектхэм яшэпхъэ правовой актхэм яфедеральнэ регистрэ хагъэхъаным паче мы унашъор Урысые Федерацием юстициемкIэ и Министерствэ Адыгэ РеспубликэмкIэ и ГъэюрышIа-плэ IэкIигъэхъанэу.

4. Мы унашъор зэрагъэцакIэрэм гъунэ лъысфынэу сшъхъэкIэ зыфэсэгъазэ.

Адыгэ Республикэм ИофшIэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкIэ иминистрэу Наталья ШИРОКОВА

къ. Мыекъуапэ, чъэпыогъум и 1, 2012-рэ илъэс N 238

Адыгә Республикаэм и Закон

Адыгә Республикаэм и Законэу «Энергием икiлyгyоенрә энергетикэм шlуагъэу кытырэм зыкъегъэлэтыгъэнымрә яхылагъ» зыфиlorэм ия 4-рә статья зэхьокыныгъэ фэшlыгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгә Республикаэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2012-рә илъясым чъэпыогъум и 24-м ыштагъ

А 1-рә статья. Адыгә Республикаэм и Законэу «Энергием икiлyгyоенрә энергетикэм шlуагъэу кытырэм зыкъегъэлэтыгъэнымрә яхылагъ» зыфиlorэм ия 4-рә статья зэхьокыныгъэ фэшlыгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгә Республикаэм и Законэу 2012-рә илъясым жьоныгъуакiэм и 30-м аштагъэу N 93-р зытетэу «Энергием икiлyгyоенрә энергетикэм шlуагъэу кы-

тырэм зыкъегъэлэтыгъэнымрә яхылагъ» зыфиlorэм (Адыгә Республикаэм изаконодательствэ зэхэугъоягъэхэр, 2012-рә, N 5) ия 4-рә статья зэхьокыныгъэ фэшlыгъэну, я 6-рә пунктым хэт гушыIэу «уплъякiун» зыфиlorэр гушыIэхэу «уплъякiун (гъунэ лъыфын)» зыфиlorэрэмкiэ зэблэхъугъэну.

Я 2-рә статья. Мы Законом кiуачIэ иIэ зыхъурэр

Официальнэу кызыхаутырэ мафэм щегъэжъагъэу мы Законом кiуачIэ иIэ мэхъу.

Адыгә Республикаэм и Лъышхъэу
ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан

кь. Мыекъяупэ,
чъэпыогъум и 31-рә, 2012-рә илъяс
N 132

Адыгә Республикаэм и Закон

Адыгә Республикаэм и Законэу «Лъэшэу къагъэгъунэрэ чiыопс чiыплэхэр Адыгә Республикаэм щызэхэщэгъэнхэмкiэ ыкiи кышыуэхъумэгъэнхэмкiэ Адыгә Республикаэм икъэралыгъо хабзэ иорганхэм яполномочиехэр гъэцэкiэгъэнхэм ехылагъ» зыфиlorэм ия 5-рә статья зэхьокыныгъэ фэшlыгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгә Республикаэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2012-рә илъясым чъэпыогъум и 24-м ыштагъ

А 1-рә статья. Адыгә Республикаэм и Законэу «Лъэшэу къагъэгъунэрэ чiыопс чiыплэхэр Адыгә Республикаэм щызэхэщэгъэнхэмкiэ ыкiи кышыуэхъумэгъэнхэмкiэ Адыгә Республикаэм икъэралыгъо хабзэ иорганхэм яполномочиехэр гъэцэкiэгъэнхэм ехылагъ» зыфиlorэм ия 5-рә статья зэхьокыныгъэ фэшlыгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгә Республикаэм и Законэу 2007-рә илъясым тыгъэгъазэм и 18-м аштагъэу N 137-р зытетэу «Лъэшэу

къагъэгъунэрэ чiыопс чiыплэхэр Адыгә Республикаэм щызэхэщэгъэнхэмкiэ ыкiи кышыуэхъумэгъэнхэмкiэ Адыгә Республикаэм икъэралыгъо хабзэ иорганхэм яполномочиехэр гъэцэкiэгъэнхэм ехылагъ» зыфиlorэм (Адыгә Республикаэм изаконодательствэ зэхэугъоягъэхэр, 2007, N 12; 2008, N 12; 2010, N 3) ия 5-рә статья зэхьокыныгъэ фэшlыгъэну, а 1-рә пунктым гушыIэхэу «къэралыгъо уплъякiунымрә» зыфиlorэрэр хэгъэкiыжыгъэнхэу.

Я 2-рә статья. Мы Законом кiуачIэ иIэ зыхъурэр

Официальнэу кызыхаутырэ мафэм щегъэжъагъэу мы Законом кiуачIэ иIэ мэхъу.

Адыгә Республикаэм и Лъышхъэу
ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан

кь. Мыекъяупэ,
чъэпыогъум и 31-рә, 2012-рә илъяс
N 133

Адыгә Республикаэм и Закон

Адыгә Республикаэм и Законэу «Тыкъэзыуцухъэрэ дунаим икъэхъумэн епхыгъэ зэфыщытыкiэхэм алъэныкъокiэ Адыгә Республикаэм икъэралыгъо хабзэ иорганхэм яполномочиехэр гъэцэкiэгъэнхэм ехылагъ» зыфиlorэм ия 4-рә статья зэхьокыныгъэ фэшlыгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгә Республикаэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2012-рә илъясым чъэпыогъум и 24-м ыштагъ

А 1-рә статья. Адыгә Республикаэм и Законэу «Тыкъэзыуцухъэрэ дунаим икъэхъумэн епхыгъэ зэфыщытыкiэхэм алъэныкъокiэ Адыгә Республикаэм икъэралыгъо хабзэ иорганхэм яполномочиехэр гъэцэкiэгъэнхэм ехылагъ» зыфиlorэм ия 4-рә статья зэхьокыныгъэ фэшlыгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгә Республикаэм и Законэу 2009-рә илъясым мэ-кьюогъум и 3-м аштагъэу N 265-р зытетэу «Тыкъэзы-

уцухъэрэ дунаим икъэхъумэн епхыгъэ зэфыщытыкiэхэм алъэныкъокiэ Адыгә Республикаэм икъэралыгъо хабзэ иорганхэм яполномочиехэр гъэцэкiэгъэнхэм ехылагъ» зыфиlorэм (Адыгә Республикаэм изаконодательствэ зэхэугъоягъэхэр, 2009, N 6; 2011, N 11; 2012, N 6) ия 4-рә статья зэхьокыныгъэ фэшlыгъэну, я 13-рә пунктым хэт гушыIэхэу «экологием изытет уплъякiугъэныр» зыфиlorэрэр гушыIэхэу «экологием изытет гъунэ лъыфыгъэныр» зыфиlorэрэмкiэ зэблэхъугъэнхэу.

Я 2-рә статья. Мы Законом кiуачIэ иIэ зыхъурэр

Официальнэу кызыхаутырэ мафэм щегъэжъагъэу мы Законом кiуачIэ иIэ мэхъу.

Адыгә Республикаэм и Лъышхъэу
ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан

кь. Мыекъяупэ,
чъэпыогъум и 31-рә, 2012-рә илъяс
N 136

Адыгә Республикаэм и министрэхэм я Кабинет иунашъу

Адыгә Республикаэм икъэралыгъо мылкъу хэхъэрэ е зигъунапкъэхэр зэхэмыушъхъафыкыгъэ чiыгу lахъхэр ахэм атет унэхэр, псэуалъэхэр зиэхэм аращэхэ зыхъукiэ, уасэр зэрагъэнэфэрэ шlыкiэм ехылагъ

Урысые Федерацием чiыгухэмкiэ и Кодекс ия 36-рә статья диштэу Адыгә Республикаэм и министрэхэм я Кабинет унашъо ешlы:

1. Адыгә Республикаэм икъэралыгъо мылкъу хэхъэрэ е зигъунапкъэхэр зэхэмыушъхъафыкыгъэ чiыгу lахъхэр ахэм атет унэхэр, псэуалъэхэр зиэхэм аращэхэ зыхъукiэ, уасэр зэрагъэнэфэрэ шlыкiэр гуадзэм диштэу ухэсыгъэнхэу.

2. Адыгә Республикаэм и министрэхэм я Кабинет 2002-рә илъясым мэлъыфгъум и 8-м ыштэгъэ унашъоу N 57-р зытетэу «Амыгъэкошырэ мылкъур зиэхэм а псэуалъэхэр зытет чiыгу lахъхэр яунаеу гъэпсыгъэнымкiэ фитыныгъэу ялэхэр гъэцэкiэгъэнхэм ехылагъ» зыфиlorэм (Адыгә Республикаэм изаконодательствэ зэхэугъоягъэхэр, 2001, N 4) ия 1-рә, ия 2-рә пунктхэм кiуачIэ ямыIэжъэу лъытэгъэнхэу.

3. Официальнэу кызыхаутырэ мафэм щегъэжъагъэу мы унашъом кiуачIэ иIэ мэхъу.

Адыгә Республикаэм и Премьер-министрэу
КЪУМПЫЛ Мурат

кь. Мыекъяупэ,
чъэпыогъум и 22-рә, 2012-рә илъяс
N 227

Адыгә Республикаэм Iофшlэнымрә социальнэ хэхъоныгъэмрэкiэ и Министерствэ иунашъу

Къэралыгъо фэлo-фашlэу «Илъяс пчъагъэр зэрэрагъэкъугъэм пае пенсие зэрафагъэуцурэр ыкiи къазэраратырэр» зыфиlorэр гъэцэкiэгъэнымкiэ Адыгә Республикаэм Iофшlэнымрә социальнэ хэхъоныгъэмрэкiэ и Министерствэ и Административнэ регламент зэхьокыныгъэхэр фэшlыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

2010-рә илъясым бэдзэогъум и 27-м аштэгъэ Федеральнэ законэу N 210-р зытетэу «Къэралыгъо, муниципальнэ фэлo-фашlэхэр зэрагъэцэкiэхэрэм ехылагъ» зыфиlorэм (Урысые Федерацием изаконодательствэ зэхэугъоягъэхэр, 2010, N 31, я 4179 ст.; 2011, N 15, я 2038-рә ст.; 2011, N 27, я 3880-рә ст.; 2011, N 29, я 4291-рә ст.; 2011, N 30 (а 1-рә lахъ), я 4587-рә ст.; 2011, N 49 (я 5-рә lахъ), я 7061-рә ст.; 2012, N 31, я 4322-рә ст.) диштэу гъэпсыгъэным фэшl унашъо ешlы:

1. Къэралыгъо фэлo-фашlэу «Илъяс пчъагъэр зэрэрагъэкъугъэм пае пенсие зэрафагъэуцурэр ыкiи къазэраратырэр» зыфиlorэр гъэцэкiэгъэнымкiэ Адыгә Республикаэм Iофшlэнымрә социальнэ хэхъоныгъэмрэкiэ и Министерствэ и Административнэ регламентэу Адыгә Республикаэм Iофшlэнымрә социальнэ хэхъоныгъэмрэкiэ и Министерствэ 2012-рә илъясым мэкьюогъум и 19-м ыштэгъэ унашъоу N 111-р зытетымкiэ аухэсыгъэм мыщ фэдэ зэхьокыныгъэхэр фэшlыгъэнхэу:

1.1. Я 5-рә разделэу «Къэралыгъо хабзэм игъэцэкiэкiо къулыкъоу къэралыгъо фэлo-фашlэр зэхэзыщэрэм, джаш фэдэу ащ иIофшlэхэм яунашъохэмкiэ ыкiи зэрэзекiуагъэхэмкiэ (зи зэрамышlагъэхэмкiэ) Iофыр хыкумым нэмысызэ (хыкум Iоф хэмылъяу) зэрэтхъаусыхэхэрэ шlыкiэр» зыфиlorэм:

а) ия 5.5-рә пункт мыщ тетэу къэтыгъэнхэу:

«5.5. Тхъаусыхэ тхылъымкiэ тхыгъэу джэуап аратыжырэп мыщ фэдэу кызыхэкiырэм:

— Министерствэм, чiыплэ къулыкъум иIофшlэ, джаш фэдэу ащ иунагъо исхэм афэгъэхьыгъэ хъонагъохэр е ахэр къэзыушъхъакiурэ гушыIэхэр, ахэм ящылэныгъэ, япсауныгъэ, ямылкъу щынагъо къафэзыхын зылъэкiыштхэр тхъаусыхэ тхылъым итхагъэ зыхъукiэ;

— тхъаусыхэ тхылъым щыщ пычыгъо горэ, лъэIу тхылъыр къэзыхылагъэм ылъэкъуацIэ, ыцIэ, ятацIэ ыкiи (е) почтэ адресыр кыпхынхэ умылъэкi зыхъукiэ»;

б) раздел гуадзэу «ЛъэIу тхылъыр къэзыхылагъэм тхъаусыхэ тхылъым хэлплъэнхэмкiэ ищыкiэгъэ документхэмрэ къэбархэмрэ кыблэкiагъэхъанхэмкiэ фитыныгъэу иIэр» зыфиlorэр мыщ тетэу икiлэрыкiэу къэтыгъэнхэу:

«ЛъэIу тхылъыр къэзыхылагъэм тхъаусыхэ тхылъым хэлплъэнхэмкiэ ищыкiэгъэ документхэмрэ къэбархэмрэ кыблэкiагъэхъанхэмкiэ фитыныгъэу иIэр

5.7. ЛъэIу тхылъыр къэзыхылагъэм фитыныгъэ иI тхъаусыхэ тхылъым хэлплъэнхэмкiэ ищыкiэгъэ документхэмрэ къэбархэмрэ кыратынхэу.

5.8. Цыфым тхыгъэу зызафигъазэкiэ, Министерствэм, чiыплэ къулыкъум мы Административнэ регла-

ментым ия 5-рә раздел ия 5.3-рә пункт кышыцIэлъытэгъэ лъэхъанхэм тхъаусыхэ тхылъхэм ахэплъэнхэм пае ищыкiэгъэ документхэмрэ къэбархэмрэ кыблэкiагъэхъанхэ фае.»

2. Къэбар-правовой отделым ипашъу О.В. Долголен-кэм:

— мы унашъор Адыгә Республикаэм Iофшlэнымрә социальнэ хэхъоныгъэмрэкiэ и Министерствэ исайтрэ Адыгә Республикаэм икъэралыгъо хабзэ игъэцэкiэкiо къулыкъухэм яофициальнэ Интернет-сайтрэ аригъэхъанхэу;

— мы унашъор гъэзетхэу «Советскэ Адыгейм», «Адыгә макъэм», джаш фэдэу мазэм зэ кыдэкiырэ сборникэу «Адыгә Республикаэм изаконодательствэ зэхэугъоягъэхэр» зыфиlorэм къащыхаутыным пае алэкiигъэхъанхэу;

— Урысые Федерацием ишъолъырхэм яшэпхэ правовой актхэм яфедеральнэ регистрэ хагъэхъаным пае мы унашъор Урысые Федерацием юстициемкiэ и Министерствэ и Гъэlorышlаплэу Адыгә Республикаэм шылэм Iэкiигъэхъанхэу.

3. Официальнэу кызыхаутырэ нэуж мэфи 10 зыте-шlэкiэ мы унашъом кiуачIэ иIэ мэхъу.

Министрэу Наталья ШИРОКОВА

кь. Мыекъяупэ,
чъэпыогъум и 19, 2012-рә илъяс
N 256

ТРАДИЦИОННЭ УШУР. УРЫСЫЕМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

Медальхэр къэзыхьыгъэхэр

Урысые Федерацием традиционнэ ушумкIэ изэнэкъокъу Адыгэ къэралыгъо университетым физкультурэмрэ дзюдомрэкIэ иинститут мэфищым къыкIоцI шыкIуагъ. Ленинград, Псков, Ростов хэкухэм, Темыр Кавказым, нэмыкIхэм ялыкIохэр зэнэкъокъугъэх.

Адыгэ Республикэм спортсменхэр аныбжьхэм ялытыгъэу алырэгъухэм ашыбэнагъэх. Тренеру Владимир Васильченкэм ыгъэсэрэ кIэлэеджакIохэу Къуныжъ Аслъанбэч, СтIашъу Ислъам, Санкт-Петербург къыкIыгъэ Оксана Мельченкэм, Ростов хэкум икIэлэеджакIоу Виктория Мартышенкэм, Къэбэртэе-Бэлыкъарым шапIугъэ Зэгъэштэкъо Радим, фэшъхьафхэм медальхэр къыдахыгъэх.

Сурэтым итхэр: СтIашъу Ислъамрэ Къуныжъ Аслъанбэчрэ.

СПОРТЫМРЭ ИЛЪЭСХЭМРЭ

Футбол командэу «Чыгушъхьэ» зызэхашагъэр илъэс 25-рэ хугъэ. Ащ фэгъэхьыгъэ зэнэкъокъухэр Мыекъуапэ шыкIуагъэх. КIэлэцIыкIухэри, зыныбжь икIугъэхэри куп зэфэшъхьафмэ ахэтхэу апэрэ чIыплэхэм афэбэнагъэх.

«Чыгушъхьэ» илъэгаплэхэм афэкIо

«Чыгушъхьэм» илъэсыбэрэ ХьапэкIэ Аслъан шешагъ, зэнэкъокъухэм язэхэщакIомэ ар ащыщ. А. ХьапакIэм къызэрэтиIуагъэу, илъэс зэфэшъхьафхэм «Чыгушъхьэм» хэтыгъэх Александр Нартиковыр, Михаил Суршковыр, Еутых Руслъан, Нэхэе Даут, нэмыкIхэри. «Чыгушъхьэм» щезыгъэжъагъэмэ

ащыщхэр мыекъопэ «Зэкъошныгъэм», Урысыем икомандэхэм ащешIэх. «Чыгушъхьэр» тиреспубликэ щызэлъашIэ, ыцIэ къыгъэ-шъыпкыгъэ, илъэгаплэмэ афэкIо.

Зэнэкъокъухэм хагъэунэфыкIыр чIыплэхэр къащызэхыгъэмэ кубокхэр, медальхэр афагъэшъошагъэх.

ГАНДБОЛ. СУПЕРЛИГЭР

Апэрэ къекIокIыгъом тегъэгумэкIы

«Луч» Москва — «Адыф» Мыекъуапэ — 28:24.

«Звезда» Звенигород — «Адыф» Мыекъуапэ — 40:18.

Апэрэ зэлукIэгъоу Москва шыкIуагъэм текIоныгъэр бысымхэм къызэрэщыдахыгъэм тигъэгумэкIыгъ. «Адыфым» итренер шъхьаIэу Виталий Барсуковым зэрилыгътэрэмкIэ, тиспортсменкэхэр

дэу ешIагъэхэп. «Лучыр» зы IэгуаокIэ тапэ итэу апэрэ такыкIэ 30-р аухыгъ.

Звенигород шыкIогъэ ешIэгъум «Адыфым» текIоныгъэр къызэрэщыдымыхыщтыр пэшIорыгъэшъэу

тшIэщтыгъэ. «Звездам» Урысыем ихэшыпыкIыгъэ командэ хэтхэр, спортсменкэ цIэрылхэр шешIэх. Къэлэпчъэлутэу Сидоровар УФ-м ихэшыпыкIыгъэ командэ икапитан. Мыекъуапэ шапIугъэх Усковамрэ Калининамрэ. Ахэри непэ «Звездам» хэтых, анахь дэгъоу ешIэхэрэм ащыщых.

«Звездам» икIэлэпчъэлутхэр цыхъэшIэгъух, уащытхунэу зыкъагъэлабго. Тигандболисткэхэу Мартыненкэр, Гусаковар, нэмыкIхэри бэрэ апэкIэ илыщтыгъэх, ау къэлэпчъэм Iэгуаор зэрэдадзагъэр мэкIало.

Апэрэ къекIокIыгъор суперлигэм шаухыгъ, «Адыфыр» зрешIагъэм тигъэгущIуагъ. Купым командэ 9 хэтыр. «Адыфыр» я 7-рэ чIыплэм фэбанэ. ЯтIонэрэ къекIокIыгъор тыгъэгъазэм и 22-м аублэщт. «Адыфыр» «Ростов-Донным» Мыекъуапэ щыIукIэщт.

ДЗЮДО

Батырхэр лIыгъэм ишашъхьэх

Хэгъэгъу зэошхом илъэхъан фашист теахIохэр зэхакъутэхэи, Темыр Осетир — Аланиер шъхьафит ашыжынэу заублагъэр илъэс 70-рэ зэрэхугъэм фэгъэхьыгъэ зэнэкъокъухэр Владикавказ щызэхэщэх. Республикэм испорт обществэу «Динамэр» кIэщакIо фэхъуи, дзюдомкIэ зэлукIэгъоу къалэм шыкIуагъэм Адыгеим ибэнакIохэри хэлэжъагъэх.

ныгъэмэ афэгъэхьыгъэ къэбархэм тащагъэгъозагъ.

Адыгеим испорт обществэу «Динамэм» илыкIоу Никита Ширококовым, килограмми 100 къещэчы, ящэнэрэ чIыплэр къыдыхыгъ. Апшгъэрэ еджапIэр ащ къыухыгъ, лейтенантэу полицием къулыкIур шехы, тренеру Бэджыдэ Вячеслав ипашэу иухъазырыныгъэ хегъахъо.

Дяченко Руслан итренерхэр Акъуш Мыхъамодэрэ Беданэкъо Рэмэзанэрэ. Килограмм 60-м нэс къэзыщэчырэмэ тибатыр ябэныгъ, ящэнэрэ чIыплэр къыфагъэшъошагъ. Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым юристэу Р. Дяченкэр щеджэ, «спортымкIэ игъэхьагъэхэм

ахигъахъо шIоигъу.

ХагъэунэфыкIырэ чIыплэхэр къыдамыхыгъэхэми, Адыгеим спортсменхэу ШъэоцIыкIу Ай-дэмыр, Лаша Ломидзе, Арман Галстян, Тулпэрэ Ай-дэмыр дэгъоу бэнагъэх.

Зэнэкъокъур гъэшIэгъонэу зэхэщэгъагъ. ЩытхуцIэхэр къыдзыхыгъэ бэнакIохэм шIухъафтын лъапIэхэр афашыгъэх, лIыгъэм ишашъхьэхэр къэзыгъэ-лэгъогъэ батырхэм зэхэщакIохэр лъэшэу афэразэхэу «тхьашъуегъэпсэу» къараIожыгъ.

Сурэтхэм арытхэр: Дяченкэ Русланрэ Никита Ширококовыр.

КIЭН ЕШIЭНЫР

АтекIуагъэр Красногвардей- скэм щыщ

Адыгэ Республикэм кIэн ешIэнымкIэ изэнэкъокъу Мыекъуапэ шыкIуагъ. ЗэлукIэгъумэ ахэлэжъэ зышIоигъохэр нахьыбэ зэрэхъухэрэм тегъэгущIо. Шахматым пыщагъэхэм яклуб зтегъэпсыхьагъэу къэлэ паркым дэтым зэнэкъокъухэр щызэхэщэх.

АР-м физкультурэмкIэ ыкIи спортымкIэ и Комитет джырэблагъэ зехищэгъэ зэлукIэгъухэм Сергей Терниковым апэрэ чIыплэр къащыдыхыгъ. Красногвардейскэ районым ар щыщ. Александр Яковлевыр ятIонэрэ хугъэ. СпортымкIэ мастеру Сергей Бабаян Адыгеим, Темыр Кавказым ащызэлъашIэ. Ящэнэрэ чIыплэр къызэрэдыхыгъэм фэшI дэу ешIагъэу зэхэщакIомэ алыгъэрэп. Ухъазырыныгъэ дэгъу спортсменхэм къагъэлъагъо, текIоныгъэм яшъыпкыу фэбанэх.

ХагъэунэфыкIырэ чIыплэхэр къыдзыхыгъэмэ республикэм испорткомитет ишIухъафтынхэр аратыжыгъэх.

НэкIубгъор зыгъэхъазырыгъэр
ЕМТИЛЬ Нурбий.

Зэхэзыщагъэхэр:
Адыгэ
Республикэм лъэпкъ
ЮфхэмкIэ, IэкIыб
къэралхэм
ащыпсэурэ
тильэпкъэгъухэм
адырIэ
зэпхыныгъэхэмкIэ
ыкIи къэбар
жугъэм
иамалхэмкIэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

Редактор
шъхьаIэр

ДЭРБЭ
ТИМУР

Редактор
шъхьаIэм
иапэрэ гуадзэр
МЭЩЛЭКЪО
Саид

Редактор
шъхьаIэм
игуадзэр —
пшгъэдэкIыжъ
зыхьырэ
секретары
ХЪУРМЭ
Хъусен

Редакциер
зидыщыIэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхьаIэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшгъэдэкIыжъ зы-
хьырэ секретары:
52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъаты-
гъэр:
Урысые Федерацием
хэутын ЮфхэмкIэ,
телерадиокъэтын-
хэмкIэ ыкIи зэлъы-
IэсыкIэ амалхэмкIэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чIыплэ гъэлары-
шIапл, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
5007
Индексхэр
52161
52162
Зак. 3351

Хэутыным
ушчыкIэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00